

Harald Draušbaher
Viktor Gojkovič
Stane Jagodič
Enver Kaljanac

Ekspresivna figuralika
Fotografija
Konceptualizem
Performans

Grupa Junij

Grupa Junij (1970–1985) je bila neformalna in tako po izboru umetniških izrazov, tehnik kot idejnih usmeritev dokaj ohlapna skupina, ki so jo leta 1970, v letu, ko so diplomirali, ustanovili diplomanti ljubljanske Akademije za likovno umetnost **Stane Jagodič** (1943–), **Harald Draušbaher** (1942–), **Viktor Gojkovič** (1945–, dipl. 1971), **Enver Kaljanac** (1944–), po letu 1974 pa je skupina postala mednarodna. Mladih umetnikov, ki jih je povezoval skupni mesec rojstva, junij (od tod tudi ime), ni združeval kolektivni duh, saj so njihovi projekti nastajali neodvisno in si bili med seboj zelo različni. Njihove skupne težnje so bile demokratizacija umetnosti, razširjanje njenega raziskovalnega vidika in želja po mednarodni komunikaciji, pri čemer so želeli postati slovenska konkurenca malo prej ustanovljeni Grupi 69.

Začeli so v duhu neoekspresionističnih teženj s konceptualističnimi primesmi in nadaljevali v duhu novega konstruktivizma. Odločeni so bili slediti sodobnim usmeritvam in zavedali so se, da lahko učinkoviteje nastopajo kot skupina. Manifest Grupe Junij iz leta 1978, ki ga je sestavil **S. Jagodič**, se zavzema za umetniško svobodo in raziskovalno strast v umetnosti, življenju in svetu ter vključuje širok estetski in sporočilni razpon. Grupo Junij zaznamuje pluralizem idej, pogledov, izrazov in medijskih pristopov, ti pa so se kljub raznolikosti avtorskih položajev izkristalizirali v enotnejši smeri, predvsem zaradi zamenjave klasičnih medijev, slikarstva in kiparstva, z novimi, eksperimentiranjem v fotografiji, uporabo fotostere, fotokolaža, fotomontaže, asemblaža, objekta ter performansa, pa tudi drugih posegov v urbani prostor ali krajino. Vse to so bili takrat pri nas relativno novi pojavi, mediji in tehnike, ki jih študij na ljubljanski Akademiji ni vključeval. Grupa Junij je bila družbenokritična, vendar tedanja oblast teh teženj ni občutila kot provokativnih, saj je po izbruhu študentskih demonstracij in zasedbi Filozofske fakultete v Ljubljani leta 1968 postala znatno popustljivejša. Na Grupo Junij so najočitneje vplivala zgodovinska avantgardna gibanja, zlasti nadrealizem, dadaizem in konstruktivizem, ter njihove sodobne reaktualizacije v neosmernih. O tem priča tudi to, da so svoje razstave posvetili Manu Rayu, Marcelu Duchampu in Giorgiu de Chiricu.

Prva razstava Grupe Junij je bila leta 1971 v Muzeju revolucije (danes Muzej novejša in sodobne zgodovine) v Celju v sodelovanju s publicistom **Dragom Medvedom** (1947–2016), naslednja pa leto zatem v ljubljanski Mestni galeriji – ob tej razstavi sta se skupini pridružila nova člana, kiparja **Boštjan Putrih** (1947–2008) in **Milomir Jevtić** (1940–), slednji je v sklopu razstave na javnem prostoru postavil mobilno plastiko – pnevmatiko (pnevmobil) –, S. Jagodič pa objekt – omaro s satiričnim besedilom in zvokom. Leta 1974 so novi člani postali slikarji **Jure Cihlař** (1949–2018), **Božo Grabnar** (1946–2004) in **Peter Vernik** (1944–), skupina pa se je predstavila v ljubljanski Moderni galeriji ter tako dobila potrditev tudi s strani osrednje galerijske institucije.

Razstava leta 1975 se je odvijala v negalerijskem prostoru, izložbenih oknih Jugobanke v Ljubljani. Leta 1976 je skupina pridobila mednarodno razsežnost, ko so se ji pridružili **Kazuo Kitajima** z Japonske, **Alan Sundberg** iz ZDA ter **Vlasta Zábbransky** z Češkoslovaške, tako razširjena pa se je tega leta vnovič predstavila v Moderni galeriji ter gostovala po Sloveniji in v Celovcu. Skupina je začela sodelovati z umetnostnim zgodovinarjem **Petrom Krečičem**, tedaj kustosom Arhitekturnega muzeja v Ljubljani. Z vključitvijo **Lorenza Merloja**, direktorja galerije Canon iz Amsterdama, kot zunanje sodelavca leta 1977 je skupina svoje mednarodne povezave še utrdila. Skupini sta se pridružila **Tone Demšar** (1946–1997) in **Ratimir Pušelja** (1941–2015). Istega leta je sledila razstava, posvečena Manu Rayu, v ljubljanski Mestni galeriji, ki je potem potovala po Jugoslaviji in Sloveniji, skupina pa je bila poleg tega izbrana za izvedbo celostne podobe, tako grafične kot scenske, proslave ob 100-letnici rojstva pesnika Otona Župančiča, ki jo je zastavila v zasebni galeriji, mistično-alegoričnem vzdušju. Razstava leta 1978 v Moderni galeriji je bila dotlej največja, saj je na njej sodelovalo 136 umetnikov iz 39 držav; posvetili so jo Marcelu Duchampu in jo zastavili z ambicijo, da bi z njo predstavili najsodobnejše usmeritve v svetovni umetnosti (s poudarkom predvsem na fotografiji in konceptualnih vidikih). Sočasno so bili predstavljeni tudi avtorski plakati in publikacije Grupe Junij. Sledilo je še nekaj jugoslovanskih in mednarodnih predstavitev, druga velika mednarodna razstava, *Junij '80. Prisotnost metafizike*, ki so jo posvetili Giorgiu de Chiricu, pa je bila leta 1980 na Likovnem razstavišču Riharda Jakopiča v Ljubljani in kasneje gostovala še v Sarajevu in Beogradu. Tega leta so sodelovali z **Mirkom Lovrićem** (1935–2013), ki je pozneje postal član, skupini pa se je pridružil tudi umetnostni zgodovinar **Lev Menaše** (1950–).

Na istem ljubljanskem razstavišču sta sledili še razstavi leta 1982 in 1985, ko je bila prvič predstavljena *Mednarodna likovna zbirka Junij*, ki obsega več kot 400 del iz petnajstih let delovanja (131 avtorjev iz 29 držav), nastajati pa je začela po letu 1980. Večino del so podarili sodelujoči umetniki, med njimi **Christo** in **Jeanne Claude**,

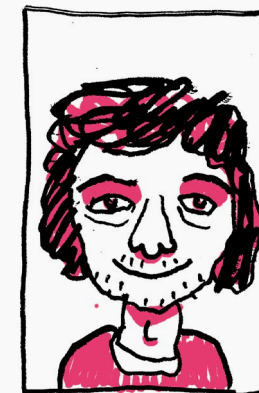
F. M. Neususs, Richard Long, Franco Fontana, Raino Kanerva, Vitalij Butirin, Rafael Navarro, Milko Dikov idr.

Zbirka je leta 1996 z darilno pogodbo prešla v last Arhitekturnega muzeja v Ljubljani. Leta 1985 je delovanje skupine zamrlo, vendar je bilo v obliki Društva Junij in Galerije Junij od konca leta 1986 do 1987 za krajši čas vnovič obujeno. V prostorih ljubljanske krajevne skupnosti Ajdovščina so redno prirejali manjše razstavne projekte, vendar se je tudi ta epizoda zaradi finančnih in organizacijskih težav leta 1987 zaključila. V tem zadnjem obdobju je s skupino več sodeloval oblikovalec **Matjaž Vipotnik** (1944–2016). Leta 1988 je *Mednarodna likovna zbirka Junij* tekmovala v sekciji Aspekti kreativne evropske fotografije 1968–1988 za razstavo leta v okviru pariškega Mois de la photo in dobila prvo nagrado.

Po prenehanju delovanja skupine je bil **S. Jagodič** edini, ki je še naprej sledil njenim izhodiščnim prizadevanjem, medtem ko so se drugi avtorji usmerili v popolnoma drugačne umetniške in poklicne sfere, v oblikovanje ali nazaj v slikarstvo in kiparstvo. S. Jagodič je bil vseskozi najaktivnejši član Grupe, na začetku njen glavni pobudnik, najvztrajnejši promotor in najzaslužnejši za povezave skupine s tujimi avtorji, mednarodne razstave in ustanovitev mednarodne zbirke.

Grupa Junij je z brisanjem ločnic med mediji in kombiniranjem različnih umetnostnih zvrsti, predvsem z zblizevanjem slikarstva ter grafike s fotografijo in grafičnim oblikovanjem, ter z uvajanjem inovativne vizualne sintakse in izraznosti v tedanji Jugoslaviji predstavljala odmeven fenomen. Veliko pomembnih slovenskih umetnostnih institucij jo je kasneje sicer spregledovalo, če ne celo zapostavljalo, vendar ji določeni strokovni krogi priznavajo, da je bila pomembno gibanje v domači umetnosti in širše. Dejstvo je, da je Grupa Junij napovedala veliko novosti, ki so se v slovenski umetnosti uveljavile šele pozneje.

Miha Colner, R.

3. Grupa Junij

LIT.: D. MEDVED, *Mednarodna likovna zbirka Junij*, Celjski zbornik, 20, 1985, 330–336; *Grupa Junij: prisotnost metafizike* (ur. S. JAGODIČ), Lj 1980, kat. (več razstavišč); S. JAGODIČ, *Grupa Junij*, v: S. Jagodič, *Orbis Artis - Nemirno in kreativno*, Šmarje pri Jelšah 2006, 474–601).